

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Απόσπασμα Πρακτικού 37/23-07-2020

Σήμερα, 23 Ιουλίου 2020, ημέρα Πέμπτη και ώρα 11:00, στο γραφείο του Προέδρου του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Τσόχα 36 Αθήνα, συνεδρίασε το Διοικητικό Συμβούλιο, υπό την προεδρία του Προέδρου του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου κ. Ιωάννη Αντωνίου.

Παρόντες: Στη συνεδρίαση παρευρίσκονται μετά από πρόσκληση τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου κ.κ.: Ζωή Γείτονα, Αναστάσιος Εμβαλωτής και Νικόλαος Μαρίνης.

Απουσιάζουν οι κ.κ.: Γεώργιος Μπαραλής, Χρυσούλα Σοφianoπούλου και Ανδρονίκη Χαριτωνίδου.

Χρέη Γραμματέως ασκεί η κ. Κυριακή Σημαιοφορίδου, αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο Ι.Ε.Π.

Αφού διαπιστώνεται απαρτία, αρχίζει η συνεδρίαση.

ΘΕΜΑΤΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ

Θέμα: Εισήγηση Επιστημονικής Επιτροπής για τα Θρησκευτικά

Ο Πρόεδρος ενημερώνει τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ότι ο κ. Κωνσταντίνος Κορναράκης, Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής για τα Θρησκευτικά, έχει καταθέσει προς έγκριση την παρακάτω εισήγηση της Επιτροπής (αρ. πρωτ.: 2065/23-07-2020):

«Η επιστημονική επιτροπή συγκροτήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) στις 19/12/2019 (Απόσπασμα Πρακτικού 52/19-12-2019 συνεδρίασης του Δ.Σ. του ΙΕΠ/ Αριθμός Πρωτοκόλλου: 13322/19-12-2019) με έργο της,

α) Την εισήγηση για την βέλτιστη δυνατή μεταβατική λύση του ζητήματος με στόχο την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του Μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (Σ.τ.Ε.), για το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το Μάθημα των Θρησκευτικών

β) την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), όσον αφορά σε όλες τις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το Μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του Μαθήματος και τη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/μαθητριών.

2. Την επομένη της συγκροτήσεώς της, η επιτροπή ξεκίνησε το έργο της συνεδριάζοντας σε χώρο του ΙΕΠ. Κατά τη συνεδρίαση αυτή αναγνωρίστηκε από τα μέλη της η ευθύνη τους, η σημασία του μεταβατικού έργου της και τέθηκε σε συζήτηση το πλαίσιο εργασίας της.

3. Οι συνεδριάσεις της επιτροπής διεξήχθησαν, τόσο με φυσική παρουσία των μελών της (σε χώρους του ΙΕΠ ή του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων), όσο και με διαδικτυακή σύνδεση (ειδικώς για τα μέλη εκείνα τα οποία βρίσκονταν σε μακρινές αποστάσεις), ενώ, για ταχύτερη λειτουργία των εργασιών και προς διευκόλυνση του έργου επελέγη και η, δια μέσου ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, ανταλλαγή αρχείων.

4. Η εισήγηση της επιτροπής για το α) αντικείμενο του έργου της εγκρίθηκε από το Δ.Σ. του Ι.Ε.Π. στις 27/2/2020.

5. Η επιτροπή παραδίδει την εισήγησή της για το β) αντικείμενο του έργου της η οποία έχει ως ακολούθως.

A. Νομολογιακά συμπεράσματα σχετικά με την απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών και την απασχόληση σε ενδεχόμενη απαλλαγή

Η συστηματική ανάλυση των πορισμάτων της νομολογίας θα μπορούσε να μας οδηγήσει στα κάτωθι συμπεράσματα:

I. Το δικαίωμα απαλλαγής από την παρακολούθηση του Μαθήματος των Θρησκευτικών

1. Συνιστά υποχρέωση του κράτους να οργανώνει το μάθημα των Θρησκευτικών κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διδάσκεται με ικανό αριθμό ωρών διδασκαλίας και να περιλαμβάνει οπωσδήποτε, με σαφήνεια και πληρότητα, τα δόγματα, τις ηθικές αξίες και τις παραδόσεις της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας του Χριστού, χωρίς να καλλιεργούνται αμφιβολίες ως προς τα στοιχεία που συγκροτούν την ορθόδοξη χριστιανική πίστη, ούτε να προκαλείται σύγχυση με τη διδασκαλία άλλων δογμάτων και θρησκειών.
2. Το μάθημα των Θρησκευτικών οφείλει να έχει περιεχόμενο σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο χωρίς αυτό να προσκρούει στην απαραβίαστη θρησκευτική ελευθερία (άρθρο 13 παρ. 1 Σ), καθώς αφορά αποκλειστικώς στους μαθητές που ασπάζονται το ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα και όχι τους ετεροδόξους, αλλοθρήσκους ή αθέους. Βεβαίως ένας μη ορθόδοξος χριστιανός μαθητής/μαθήτρια έχει το δικαίωμα να παρακολουθήσει το μάθημα των Θρησκευτικών χωρίς να έχει ουδείς το δικαίωμα να τον αποκλείσει εξ αιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων ή της ελλείψεως αυτών και χωρίς η επιλογή του να παρακολουθήσει το μάθημα των Θρησκευτικών να έχει οποιαδήποτε συνέπεια που να συνδέεται με τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή την έλλειψη αυτών. Δεδομένου όμως ότι κατά το Σύνταγμα και το νομοθετικό πλαίσιο της

πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το μάθημα των Θρησκευτικών είναι υποχρεωτικό για όλους και όχι μόνο για τους ορθοδόξους χριστιανούς, αφετηρία της συζητήσεως είναι το δικαίωμα απαλλαγής από την παρακολούθηση του μαθήματος όποιου μαθητή επικαλείται λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως.

3. Οι ετερόδοξοι, αλλόθρησκοι, αγνωστικιστές ή άθεοι έχουν δικαίωμα πλήρους απαλλαγής από το μάθημα των Θρησκευτικών, χωρίς καμία δυσμενή συνέπεια, εφ' όσον οι γονείς τους υποβάλουν αξιόπιστη δήλωση ότι δεν επιθυμούν, για λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως (άνευ περαιτέρω εξηγήσεως για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις) να παρακολουθήσουν τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών που έχει το προεκτεθέν περιεχόμενο, χωρίς η δήλωση αυτή να παραβιάζει τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 13 Σ, εφ' όσον γίνεται χάριν απαλλαγής (των τέκνων τους) από την επιβαλλόμενη κατ' αρχήν από το Σύνταγμα και το νόμο υποχρέωση παρακολούθησεως του μαθήματος αυτού.
4. Η δήλωση ότι ο μαθητής «δεν είναι Χριστιανός Ορθόδοξος», ώστε να χορηγηθεί απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών, δεν μπορεί να ισχύει διότι είναι αντίθετη (α) με το άρθρο 13 παρ. 1 και 2 Σ, το οποίο κατοχυρώνει την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως και τη θρησκευτική ελευθερία, ως συνταγματική αρχή και ως ατομικό δικαίωμα, (β) με το άρθρο 9 της ΕΣΔΑ, καθώς αντιβαίνει στην αρνητική θρησκευτική ελευθερία των μαθητών και των γονέων τους και (γ) με το άρθρο 5 παρ. 1 του ΓΚΠΔ, που καθιερώνει την θεμελιώδη αρχή της αναγκαιότητας της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, θα αρκούσε η γενική επίκληση στη δήλωση λόγων θρησκευτικής συνειδήσεως και όχι η αναφορά της πίστεως ή της μη πίστεως σε συγκεκριμένο θρήσκευμα. Μάλιστα, τονίζεται ότι η αναφορά σε συγκεκριμένες θρησκευτικές πεποιθήσεις (ήτοι δήλωση εάν ανήκει ή δεν ανήκει σε κάποιο θρησκεία ή δόγμα ή είναι άθεος ή αγνωστικιστής κλπ) δύναται επιπλέον να καταστεί αιτία διακρίσεων απαγορευμένων από το άρθρο 13 του Συντάγματος.
5. Το προβλεπόμενο μέχρι σήμερα σύστημα εξαιρέσεως από το μάθημα των Θρησκευτικών (επίσημη υπεύθυνη δήλωση που αναγράφει ότι ο μαθητής δεν είναι Χριστιανός Ορθόδοξος και υποβάλλεται στον διευθυντή του σχολείου ο οποίος οφείλει «να ελέγχει την τεκμηρίωση των προβαλλόμενων λόγων, επισημαίνοντας σε κάθε ενδιαφερόμενο τη σοβαρότητα των σχετικών Υπεύθυνων Δηλώσεων») το οποίο αποτελεί συμμόρφωση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με την Απόφαση 115/2012 του Διοικητικού Εφετείου Χανίων, ενδέχεται να επιβαρύνει υπέρμετρα τους γονείς, καθώς τους υποχρεώνει να αποκαλύπτουν εμμέσως τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές τους πεποιθήσεις, οι οποίες συνιστούν έκφανση της ατομικής συνειδήσεως, ή άλλες, ευαίσθητες πτυχές της ιδιωτικής τους ζωής από τις οποίες θα μπορούσε να συναχθεί ότι τα παιδιά τους είχαν ή όχι συγκεκριμένη θρησκευτική πίστη. Η εν λόγω διαδικασία ενδέχεται να αποθαρρύνει τους γονείς από την υποβολή αιτήσεως απαλλαγής, ιδιαίτερα σε μικρές και θρησκευτικώς ομοιογενείς κοινωνίες, στις οποίες ο κίνδυνος στιγματισμού ή / και αποκλεισμού είναι υψηλός. Το κράτος δεν δικαιούται να υποχρεώνει τα άτομα να αποκαλύπτουν τις πεποιθήσεις τους σχετικά με τα πνευματικά ζητήματα ούτε να εξακριβώνει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους, ούτε, εν γένει να παρεμβαίνει με οποιονδήποτε τρόπο στη σφαίρα της ατομικής συνειδήσεως.

II. Η κάλυψη διδακτικού κενού από ενδεχόμενη απαλλαγή παρακολούθησης του μαθήματος των Θρησκευτικών

1. Η πολιτεία δύναται να περιλαμβάνει στα σχολικά προγράμματα (στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων απευθυνόμενων στο σύνολο του μαθητικού πληθυσμού, ανεξαρτήτως θρησκεύματος) και εκπαίδευση «θρησκευολογικού» χαρακτήρα με πληροφορίες και για άλλες θρησκείες και δόγματα «κατά τρόπο αντικειμενικό, κριτικό και πλουραλιστικό, χωρίς να επιδιώκει κατηχητικό σκοπό». Στο μάθημα των Θρησκευτικών μπορεί να ικανοποιηθεί ο πλουραλιστικός χαρακτήρας, μόνον εφόσον ήδη έχουν ικανοποιηθεί οι σκοποί που οφείλει να υπηρετήσει το εν λόγω μάθημα.
2. Τονίζεται η ανάγκη σαφούς οριοθέτησης της διδασκαλίας της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας σε σχέση με τις διδασκαλίες των λοιπών θρησκειών και δογμάτων, ενώ δεν πρέπει να προωθείται, μέσω της διδασκαλίας, η καλλιέργεια της αμφισβήτησης των δογμάτων της καθώς αυτό συνιστά ανεπίτρεπτη παρέμβαση του Κράτους στην θρησκευτική ελευθερία των γονέων και των μαθητών. Επίσης, είναι ανεπίτρεπτη η μεταβολή της θρησκευτικής εκπαίδευσης στο σχολείο σε «δογματική ομολογία πίστεως ή πολλώ μάλλον σε κατήχηση».
3. Κοινός τόπος των αποφάσεων του ΣτΕ και του ΕΔΔΑ είναι ότι δεν πρέπει να υπάρχει «ελεύθερη ώρα» ή «χαμένη διδακτική ώρα». Αυτή η θέση δύναται να έχει δύο αναγνώσεις. Η πρώτη ανάγνωση έγκειται στο ότι υφίσταται υποχρέωση της πολιτείας να προβλέψει τη διδασκαλία ισότιμου μαθήματος, προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος «ελεύθερης ώρας», εφόσον συγκεντρώνεται ικανός αριθμός μαθητών που απαλλάσσονται από το μάθημα των Θρησκευτικών (νομολογία ΣτΕ). Πλήρης απαλλαγή από το μάθημα μπορεί να χορηγηθεί σε ετερόδοξους, αλλόθρησκους ή άθεους μαθητές με μόνη την επίκληση λόγων θρησκευτικής συνειδήσεως σε σχετική υπεύθυνη δήλωση. Σε αυτό το πλαίσιο το ΕΔΔΑ προχώρησε ένα βήμα περαιτέρω καταλήγοντας ότι αν δεν προσφέρονται εναλλακτικά μαθήματα, χάνονται ώρες διδασκαλίας αποκλειστικώς λόγω των δηλωθέντων θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Η δεύτερη ανάγνωση έγκειται στο ότι η υποχρέωση του Κράτους είναι να εξασφαλίσει ότι οι μαθητές δεν θα έχουν «ελεύθερη ώρα» (κατά το ΣτΕ το οποίο προχωρά και σε μια ενδεικτική πρόταση) ή «χαμένη διδακτική ώρα» (κατά το ΕΔΔΑ) και ο τρόπος που αυτό θα επιτευχθεί αποτελεί ευθύνη της πολιτείας.

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να επισημάνουμε μία τουλάχιστον αντινομία. Το ΣτΕ, για να διασφαλίσει τον έλεγχο της ασφάλειας του μαθητών προτείνει στην απόφασή του την εισαγωγή ενός εναλλακτικού μαθήματος ως ανάγκη αποφυγής «ελεύθερης ώρας», ώστε να μην υπάρχουν κίνητρα, για να μην παρακολουθεί κάποιος το μάθημα. Το ΕΔΔΑ, φθάνει στο ίδιο συμπέρασμα από άλλη βάση, δηλαδή την οπτική του να μην προκύπτει, εις βάρος του μαθητή, απώλεια ωρών διδασκαλίας, ως πηγών μάθησης. Όμως εδώ παρατηρείται ένα οξύμωρο, αφού οι χαμένες ώρες διδασκαλίας δεν αφορούν σε κοινά μαθήματα -ώστε να δημιουργείται κάποιου είδους ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μεταξύ μαθητών- αλλά σε μάθημα με συγκεκριμένο στόχο που οικειοθελώς κάποιος δεν παρακολουθεί, και μόνος του επιλέγει να μην έχει τη δυνατότητα να προσλάβει τις επιπλέον γνώσεις που του παρέχει αυτό το μάθημα. Το ΣτΕ επιδιώκει να μην υπάρχει ελεύθερη ώρα. Το ΕΔΔΑ εκκινεί από τη βάση να μην υπάρχει «χαμένη διδακτική ώρα», όμως αφού ο μαθητής επιλέγει

οικειοθελώς να απωλέσει κάτι που του προσφέρθηκε, δεν μπορεί να γίνει κατανοητό γιατί η Πολιτεία πρέπει να διδάξει κάτι σε κάποιον μαθητή που δεν το διδάσκεται κάποιος άλλος μαθητής. Αυτό, ίσως, να δημιουργούσε ζητήματα ίσης πρόσβασης στη γνώση εις βάρος εκείνων που παρακολουθούν το μάθημα των Θρησκευτικών. Γι' αυτό η συμμετοχή, όσων απαλλάσσονται, σε «Ερευνητική Δημιουργική Δραστηριότητα με θέμα τη Θρησκεία» είναι μία λύση, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, που μπορεί να αποτελέσει μια σύννομη και παιδαγωγικά/επιστημονική επιτυχής διέξοδος στο διαμορφούμενο αδιέξοδο.

B. Πρόταση επί τη βάσει της ανωτέρω αναλυθείσης νομολογίας

Η συμμόρφωση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τις ανωτέρω αναλυθείσες αποφάσεις προβάλλει ως ένας δρόμος μακρύς και μετ' εμποδίων δεδομένου ότι η διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος προϋποθέτει αμάχητη νομική ανάγνωση των αποφάσεων ΣτΕ και ΕΔΔΑ και παράλληλα σεβασμό στις παιδαγωγικές προϋποθέσεις της οργανικής ένταξης των Θρησκευτικών στα ΑΠΣ της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να παρέχει εκπαίδευση σε όλους τους μαθητές. Πέραν, επομένως, της όποιας ασκηθείσης κριτικής επί των αποφάσεων, κατωτέρω αναλύεται η πρόταση συμμορφώσεως, στην οποία υποχρεούται η διοίκηση.

1. Σύμφωνα με τις αποφάσεις του ΣτΕ, συνιστά συνταγματικά επιβεβλημένη υποχρέωση του κράτους να ενσωματώσει μάθημα Θρησκευτικών με περιεχόμενο, πρωτίστως, της Ορθοδόξου Χριστιανικής διδασκαλίας στο πρόγραμμα της σχολικής εκπαίδευσης. Αυτό το μάθημα των Θρησκευτικών πρέπει να διδάσκεται για ικανό αριθμό ωρών διδασκαλίας εβδομαδιαίως και να παρουσιάζει, με σαφήνεια και πληρότητα, τα δόγματα, τις ηθικές αξίες και τις παραδόσεις της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας του Χριστού, χωρίς να καλλιεργούνται αμφιβολίες ως προς τα στοιχεία που συγκροτούν την ορθόδοξη χριστιανική πίστη και χωρίς να προκαλείται σύγχυση με τη διδασκαλία άλλων δογμάτων και θρησκειών. Παράλληλα, τονίζεται ότι είναι ανεπίτρεπτη η καλλιέργεια της αμφισβήτησης των δογμάτων της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, καθώς αυτή συνιστά αντισυνταγματική παρέμβαση του κράτους στην θρησκευτική ελευθερία των γονέων και των μαθητών. Μόνον εφόσον ήδη έχουν ικανοποιηθεί οι σκοποί αυτοί, μπορεί να ικανοποιηθεί ο πλουραλιστικός χαρακτήρας παροχής γνώσεων για άλλες θρησκείες και δόγματα. Από την άλλη, το ΣτΕ τονίζει ότι στο μάθημα Θρησκευτικών ασκούνται στη γνώση και κατανόηση της Ορθοδόξου Χριστιανικής διδασκαλίας υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχει «μορφή κατηχήσεως» ή «δογματικής ομολογίας πίστεως».

Οι αποφάσεις του ΣτΕ δεν καθορίζουν ακριβή αριθμό ωρών υποχρεωτικής διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών, ούτε προβλέπουν υποχρεωτική ενσωμάτωση στο πρόγραμμα σπουδών κάθε τάξεως της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εναπόκειται στην κρίση του νομοθέτη να αποφασίσει για το επαρκές της διδασκαλίας.

2. Παράλληλα, το κράτος οφείλει να μεριμνήσει να μην υπάρχει «ελεύθερη ώρα» σε όσους μαθητές δηλώνουν απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών. Η μέριμνα αυτή μπορεί να ικανοποιηθεί διττώς. Η πρώτη εκδοχή έγκειται στην υποχρέωση της πολιτείας να προβλέψει τη διδασκαλία ισότιμου μαθήματος προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος «ελεύθερης ώρας», εφόσον συγκεντρώνεται ικανός αριθμός μαθητών που απαλλάσσονται από το μάθημα των Θρησκευτικών (νομολογία ΣτΕ). Πλήρης απαλλαγή από το μάθημα μπορεί να χορηγηθεί σε ετερόδοξους, αλλόθρησκους ή άθεους μαθητές με μόνη την επίκληση λόγων θρησκευτικής συνειδήσεως σε σχετική υπεύθυνη δήλωση. Σε αυτό το

πλαίσιο το ΕΔΔΑ προχώρησε ένα βήμα περαιτέρω καταλήγοντας ότι αν δεν προσφέρονται εναλλακτικά μαθήματα, χάνονται ώρες διδασκαλίας αποκλειστικώς λόγω των δηλωθέντων θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Η δεύτερη ανάγνωση έγκειται στο ότι η υποχρέωση του Κράτους είναι να εξασφαλίσει ότι οι μαθητές δεν θα έχουν «ελεύθερη ώρα» (κατά το ΣτΕ το οποίο προχωρεί και σε μια ενδεικτική πρόταση) ή «χαμένη διδακτική ώρα» (κατά το ΕΔΔΑ) και ο τρόπος που αυτό θα επιτευχθεί αποτελεί ευθύνη της Πολιτείας.

3. Η εισαγωγή άλλου μαθήματος σε περίπτωση που ο συνολικός αριθμός των μαθητών, που δεν παρακολουθούν το μάθημα των Θρησκευτικών, είναι ικανός, για να δημιουργηθεί τμήμα, προκαλεί νέα ζητήματα. Η διαφοροποίηση ως προς τον τύπο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ανάλογα με τον μαθητικό πληθυσμό κάθε σχολείου [π.χ. σε ένα σχολείο διδάσκεται ένα μάθημα σε αντικατάσταση του μαθήματος των Θρησκευτικών (π.χ. Μάθημα Ηθικής κατά την επί παραδείγματι αναφορά του ΣτΕ) γιατί υπάρχουν έντεκα μη Χ.Ο. μαθητές ενώ σε ένα άλλο δεν διδάσκεται γιατί οι μαθητές είναι πέντε] προκαλεί εύλογο προβληματισμό. Για αυτό η Πολιτεία είναι ορθό να προβλέψει για νομικούς και παιδαγωγικούς λόγους εκπαιδευτική και δημιουργική δραστηριότητα για κάθε απαλλασσόμενο μαθητή χωρίς να στερεί τη θρησκευτική εκπαίδευση που οφείλει να προσφέρει σε όλους ανεξαιρέτως με απόλυτο σεβασμό στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, αλλά και με ένα πλουραλιστικό και αντικειμενικό τρόπο. Για τους μαθητές που δεν παρακολουθούν το μάθημα των Θρησκευτικών θα μπορούσε να προβλεφθεί η εκπόνηση «Ερευνητικής Δημιουργικής Δραστηριότητας με θέμα τη Θρησκεία». Οι μαθητές θα βρίσκονται τις ώρες διδασκαλίας των Θρησκευτικών σε άλλο κατάλληλο χώρο με τον εκπαιδευτικό που θα του έχει ανατεθεί η διδασκαλία όσων απαλλάσσονται (για αυτό θα μπορούσαν όσοι απαλλάσσονται να εντάσσονται λειτουργικά στο ίδιο τμήμα της τάξης) και θα εκπονούν εργασία με θέμα είτε σχετικό με τη θρησκεία τους, εφόσον την έχουν δηλώσει στο πληροφοριακό σύστημα «myschool» είτε με τη μελέτη των θρησκειών ως φιλοσοφικού, κοινωνιολογικού, ιστορικού, πολιτιστικού κλπ φαινομένου. Όμως μία τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να αποδειχτεί οργανωτικά και παιδαγωγικά δυσχερής, διότι α) τίθεται ζήτημα υπάρξεως υλικοτεχνικής υποδομής στα σχολεία που θα μπορούσε να υποστηρίξει ουσιαστικά αυτήν την επιλογή, β) απαιτούνται ΑΠΣ για κάθε βαθμίδα ώστε να προβλεφθούν οι ανάλογες προσαρμογές της Ερευνητικής Δημιουργικής Δραστηριότητας στη βαθμίδα και την αναπτυξιακή ηλικία των μαθητών, γ) αυξάνονται, ακόμη, οι ώρες διδασκαλίας εφόσον δημιουργούνται παράλληλα τμήματα θρησκευτικών ανά τάξη όταν εμφανίζονται απαλλαγές ενώ τέλος, δ) εγείρεται θέμα ισότιμης μεταχείρισης των μαθητών: οι μεν Χριστιανοί Ορθόδοξοι δεν έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν τις ερευνητικές και συνθετικές δεξιότητές τους μέσω της εκπόνησης ερευνητικής εργασίας ενώ οι μη Χ.Ο. δεν λαμβάνουν γενικές γνώσεις μέσω της παραδοσιακής διδασκαλίας.

4. Η παρακολούθηση από μαθητές που δεν παρακολουθούν το μάθημα των Θρησκευτικών άλλου μαθήματος που ήδη αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας (π.χ. Γλώσσα, Μαθηματικά, Ιστορία κ.λπ.) δεν πρέπει να αποτελεί πρώτη επιλογή. Το ΣτΕ τονίζει ότι η Πολιτεία «οφείλει... να προβλέψει τη διδασκαλία ισότιμου μαθήματος» και όχι απλώς παρακολουθήσεως άλλου μαθήματος. Τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να συνιστά «χαμένη ώρα», καθώς οι μαθητές θα παρακολουθήσουν μάθημα που είτε έχουν ήδη καλύψει (στη δική τους τάξη) είτε θα καλύψουν στο μέλλον (στη δική τους τάξη). Οπότε τίθεται ζήτημα «ισοτιμίας» με το διακριτό μάθημα των Θρησκευτικών, στο οποίο οι μαθητές διδάσκονται ζητήματα που δεν έχουν και δεν θα διδαχθούν ξανά στο άμεσο μέλλον. Εφόσον, όμως,

αντικειμενικοί λόγοι δεν επιτρέπουν άλλη λύση τότε, με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων, θα μπορούσε να εξεταστεί η παρακολούθηση άλλων μαθημάτων, σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου και την ευθύνη των διδασκόντων (παρουσιολόγιο κ.λπ.).

5. Η δυνατότητα εισαγωγής της «Ερευνητικής Δημιουργικής Δραστηριότητας με θέμα τη Θρησκεία» προϋποθέτει ενδελεχή μελέτη, ήτοι ικανό χρονικό διάστημα, και, συνεπώς, δεν απαντά στην ανάγκη για άμεση εύρεση λύσεων εν όψει της ενάρξεως του επόμενου σχολικού έτους. Καθίσταται αναγκαία η εξεύρεση μιας μεταβατικής λύσεως που θα ισχύει από την επόμενη σχολική χρονιά και μέχρι την ολοκλήρωση της προαναφερόμενης ενδελεχούς μελέτης η οποία πρέπει να λάβει υπ' όψιν της ιδίως: τα αριθμητικά στοιχεία για τις απαλλαγές των μαθητών των τελευταίων πέντε ετών, τις οικονομικές πτυχές του σχετικού εγχειρήματος και τις παιδαγωγικές συνέπειες.

Γ. Πρόταση σχεδίου εγκυκλίου (μεταβατικού χαρακτήρα) για τη ρύθμιση των απαλλαγών για τη σχολική χρονιά 2019-20

Εγκύκλιος .....

ΘΕΜΑ: «Ρύθμιση μαθητικών θεμάτων»

Το μάθημα των Θρησκευτικών είναι υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές (άρ.16, παρ.2 του Συντάγματος) και διδάσκεται στις σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τα επίσημα υποχρεωτικά αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα, ακολουθεί τους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης και απευθύνεται σε όλους τους μαθητές. Ωστόσο, παρέχεται η δυνατότητα σε μη Χριστιανούς Ορθόδοξους μαθητές, δηλαδή αλλόθρησκους ή ετερόδοξους ή άθρησκους, που επικαλούνται λόγους θρησκευτικής συνείδησης, να απαλλαγούν από την παρακολούθησή του.

Συνεπώς, η απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών παρέχεται νόμιμα, όταν αφορά την προάσπιση της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης, όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα και περιγράφεται στους οικείους νόμους και στις αποφάσεις των διεθνών και ελληνικών δικαστηρίων.

Η απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών χορηγείται ύστερα από Υπεύθυνη Δήλωση του ν.1599/1986, του ίδιου του μαθητή (αν είναι ενήλικος) ή και των δύο γονέων του (αν είναι ανήλικος), στην οποία θα αναφέρεται το εξής: «Λόγοι θρησκευτικής συνείδησης δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή (μου ή του παιδιού μου) στο μάθημα των θρησκευτικών» (βλ. ΣτΕ 1749/2019).

Μόνον στην περίπτωση που η γονική μέριμνα ασκείται από τον ένα γονέα, αρκεί η υπογραφή του ασκούντος τη γονική μέριμνα.

Η προσυπογραφή της Υπεύθυνης Δήλωσης από τον διδάσκοντα είναι απαραίτητη, ώστε να ενημερώνεται για τους μαθητές που θα έχει στην τάξη του στις ώρες του μαθήματος των Θρησκευτικών.

Οι μαθητές που απαλλάσσονται από το μάθημα των Θρησκευτικών δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να περιφέρονται εντός ή εκτός του σχολείου ή να απουσιάζουν (αδικαιολόγητα), αλλά να απασχολούνται σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην παρούσα εγκύκλιο.

Για τη χορήγηση της απαλλαγής ακολουθείται παρόμοια διαδικασία με αυτήν που προβλέπεται για αντίστοιχες απαλλαγές μαθητών από μαθήματα (π.δ. 201/1998, π.δ. 104/1979 για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αντίστοιχα).

Η παραπάνω Υπεύθυνη Δήλωση του ν.1599/1986, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του ίδιου του μαθητή (αν είναι ενήλικος) ή και των δύο γονέων του (αν είναι ανήλικος), παραλαμβάνεται από το Διευθυντή του σχολείου εντός αποκλειστικής χρονικής προθεσμίας που διαρκεί από την 1η Σεπτεμβρίου έως και την 14η Σεπτεμβρίου κάθε έτους.

Ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας σε συνεργασία με το Σύλλογο των Διδασκόντων, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1566/1985 (Α' 167) και της υπ' αριθμ.Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 (Β' 1340) υπουργικής απόφασης, αποφασίζουν κατά περίπτωση για τον τρόπο που απασχολούνται υποχρεωτικά οι απαλλασσόμενοι μαθητές, συντάσσοντας σχετική πράξη (διαφορετικό διδακτικό αντικείμενο σε άλλο τμήμα της ίδιας τάξης, ερευνητική δημιουργική δραστηριότητα κ.ά.) και έχοντας την πλήρη ευθύνη. Σε περίπτωση που η συγκεκριμένη τάξη λειτουργεί μόνο με ένα τμήμα, οι μαθητές αυτοί παρακολουθούν εκπαιδευτικό πρόγραμμα που καθορίζεται από το Σύλλογο Διδασκόντων.

Η ισχύς της χορήγησης απαλλαγής είναι ετήσια και ανανεώνεται για κάθε σχολικό έτος με την ίδια διαδικασία.

Με την έκδοση της παρούσας εγκυκλίου παύει να ισχύει η με αρ. πρωτ. 12773/Δ2/23-1-2015 εγκύκλιος.

Δ. Πρόταση για δήλωση θρησκειώματος

α. Το Θρήσκευμα στο πληροφοριακό σύστημα "myschool"

Προτείνεται η εισαγωγή ειδικής διαδικασίας στο myschool, κατόπιν προσαρμογής / αναμορφώσεως του εν λόγω συστήματος, ώστε να συμμορφώνεται με τη νομοθεσία περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατά την οποία οι γονείς θα μπορούν να δηλώσουν το θρήσκευμά τους κατά την εγγραφή των μαθητών σε σχολεία, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η ενσωμάτωση του εν λόγω ειδικού πεδίου γίνεται σε αντικατάσταση του συνόλου των υπευθύνων δηλώσεων με θρησκευτικό περιεχόμενο, όπως ισχύουν μέχρι στιγμής. Άλλως, δεν θα μπορεί το κράτος ή η διοίκηση εν γένει (π.χ. όργανα του σχολείου) να αναζητήσουν δεδομένα για το θρήσκευμα των μαθητών με κανέναν άλλον τρόπο. Περαιτέρω, η δήλωση των γονέων θα είναι άνευ ετέρου δεσμευτική για το σχολείο και τη διοίκηση και δεν θα επιτρέπεται σε καμία περίπτωση η διενέργεια ερευνών κάθε τύπου, ώστε να εξακριβωθεί η αλήθεια ή η ακρίβεια της δηλώσεως.

Η συμπλήρωση του πεδίου προτείνεται να πραγματοποιείται κατά την εγγραφή του μαθητή στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Κρίνεται ορθό οι γονείς να έχουν την δυνατότητα να μεταβάλλουν ελεύθερα τη δήλωσή τους στις αρχές κάθε σχολικού έτους, από την 1η του μηνός Σεπτεμβρίου έως και το πέρας της δεύτερης εβδομάδας του αυτού μηνός, ώστε να παρέχεται επαρκής χρόνος για την οργάνωση του σχολείου σχετικά με την παροχή εκπαίδευσής στους μαθητές που δεν παρακολουθούν το μάθημα των Θρησκευτικών.

Η δημιουργία κεντρικού αρχείου μπορεί να διασφαλίσει κατά βέλτιστο τρόπο την ικανοποίηση των βασικών αρχών επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο αρχείο αυτό θα έχουν πρόσβαση αυστηρώς εξουσιοδοτημένα πρόσωπα.

β. Νομιμότητα αναζητήσεως θρησκειώματος των μαθητών

Ως προς τη νομιμότητα της αναζητήσεως του θρησκειώματος των μαθητών ισχύουν τα εξής:

1. Κατά την κείμενη νομοθεσία, δεδομένα σχετικά με το θρήσκευμα εμπίπτουν στις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων (πρώην «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα), των οποίων η επεξεργασία διέπεται από το άρθρο 9 του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) και από τις γενικότερες διατάξεις των άρθρων 5, 6 κλπ. Περαιτέρω, η αναζήτηση, η καταχώριση, η αποθήκευση κτλ. δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστά επεξεργασία, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 ΓΚΠΔ, κατά συνέπεια, και μόνη η εισαγωγή πεδίου προς δυνητική συμπλήρωση σχετικά με το θρήσκευμα των μαθητών κατά την εγγραφή τους συνιστά επεξεργασία και διέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

Ειδικότερα, κατά το άρθρο 5 του ΓΚΠΔ, προσωπικά δεδομένα πρέπει (α) να υποβάλλονται σε σύννομη και θεμιτή επεξεργασία με διαφανή τρόπο σε σχέση με το υποκείμενο των δεδομένων («νομιμότητα, αντικειμενικότητα και διαφάνεια»), (β) να συλλέγονται μόνο για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και δεν μπορούν να υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς («περιορισμός του σκοπού»), (γ) να είναι κατάλληλα, συναφή και να περιορίζονται στο αναγκαίο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία («ελαχιστοποίηση των δεδομένων»), (δ) να είναι ακριβή και, όταν είναι αναγκαίο, να επικαιροποιούνται, ενώ πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την άμεση διαγραφή ή διόρθωση ανακριβών δεδομένων, σε σχέση με τους σκοπούς της επεξεργασίας («ακρίβεια»), (ε) να διατηρούνται υπό μορφή που επιτρέπει την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων μόνο για το διάστημα που απαιτείται για τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα («περιορισμός της περιόδου αποθηκεύσεως»), (στ) να υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο που εγγυάται την ασφάλειά τους, την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη επεξεργασία κτλ. με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων («ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα»).

2. Το άρθρο 9 του ΓΚΠΔ θέτει περιοριστικά τους ειδικότερους σκοπούς στο πλαίσιο των οποίων μπορεί να πραγματοποιηθεί επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων. Στην προκειμένη περίπτωση, ο νόμιμος λόγος για την επεξεργασία των δεδομένων περί θρησκευάτος μπορεί να ανευρεθεί στην περίπτωση 2 στοιχ. ζ', σύμφωνα με την οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί επεξεργασία όταν «είναι απαραίτητη για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος, βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, το οποίο είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβεται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων», σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 55, κατά την οποία «η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιες αρχές με σκοπό την επίτευξη σκοπών επίσημα αναγνωρισμένων θρησκευτικών ενώσεων, οι οποίοι προβλέπονται στο συνταγματικό ή το διεθνές δημόσιο δίκαιο, πραγματοποιείται για λόγους δημόσιου συμφέροντος». Μάλιστα, κατά το άρθρο 22 παρ. 2 του εφαρμοστικού νόμου 4624/2019¹ «η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπό την έννοια του

---

¹ Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις.

άρθρου 9 παρ. 1 του ΓΚΠΔ από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς επιτρέπεται, εφόσον είναι (α) απολύτως απαραίτητη για λόγους ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος».

Κατά συνέπεια, ο νομοθέτης (ή ο δημόσιος φορέας, ήτοι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων) θα μπορούσε να ορίσει ότι η θεσμοθέτηση μιας διαδικασίας προαιρετικής δηλώσεως του θρησκευόμενου των μαθητών είναι απολύτως απαραίτητη για την επίτευξη των κάτωθι σκοπών δημοσίου συμφέροντος:

α) Συμμόρφωση με τη νομολογία του ΣτΕ. Οι σχετικές αποφάσεις του ΣτΕ 1749-1750/2019 προβλέπουν την απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών για λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως και όχι απλής συνειδήσεως, όπως προβλέπει η Απόφαση 28/2019 της ΑΠΔΠΧ. Το κράτος, ως εκ τούτου, είναι υποχρεωμένο να εξασφαλίζει ότι οι ΧΟ θα παρακολουθούν το μάθημα. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης, στο πλαίσιο της υλοποιήσεως της σχετικής συνταγματικής υποχρεώσεως για τους ορθόδοξους χριστιανούς μαθητές μεριμνά για την εμπέδωση και ενίσχυση της ορθόδοξης χριστιανικής τους συνειδήσεως, με τη διδασκαλία των δογμάτων, ηθικών αξιών και παραδόσεων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, χωρίς να επαρκεί γ' αυτό μάθημα θρησκευολογικού περιεχομένου.

Περαιτέρω, η απόφαση 942/2020 ΣτΕ ορίζει ότι θα πρέπει να ρυθμιστεί το θέμα συμμετοχής των μαθητών στην προσευχή και τον εκκλησιασμό και, ως εκ τούτου, πρέπει να είναι γνωστό ποιοι θα συμμετέχουν σε αυτές τις δραστηριότητες.

β) Ρύθμιση των εκδηλώσεων του θρησκευτικού φαινομένου στον χώρο του σχολείου κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προστατεύονται τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα των γονέων και των μαθητών στην ελευθερία και το απαραβίαστο της θρησκευτικής συνειδήσεως, την εκπαίδευση, την ισότητα κ.τ.λ..

γ) Ρύθμιση του μαθήματος των θρησκευτικών κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εκπληρώνεται η υποχρέωση του Κράτους να αναπτύσσει την Ορθόδοξη Χριστιανική συνείδηση των Χριστιανών Ορθόδοξων μαθητών, όπως προέκυψαν από τις αποφάσεις του ΣτΕ και του ΕΔΔΑ.

δ) Ρύθμιση του ζητήματος της συμμετοχής σε πανελλήνιες εξετάσεις με ειδική μοριοδότηση για τους μαθητές/μαθήτριες που είναι μέλη της μουσουλμανικής θρησκευτικής μειονότητας της Θράκης βάσει της παραγράφου 1 άρθρου 2 του ν.2341/1995 και του άρθρου 14 του ν.4452/2017. Το θέμα αυτό είναι υψίστου δημοσίου συμφέροντος διότι είναι απαραίτητο να διασφαλισθεί η ουσιαστική λειτουργία των εν λόγω μέτρων ως μέτρων θετικής πολιτικής (affirmative action) με στόχο την παροχή ίσων ευκαιριών στους Έλληνες νέους και τις νέες που είναι μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης και της αύξησης της δυνατότητας ενσωμάτωσής τους στην ελληνική κοινωνία. Επιπλέον, η χρήση των σχετικών προβλέψεων πρέπει να διασφαλίζεται ότι θα γίνεται αποκλειστικά από μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης όπως προβλέπει ο νόμος και οι σχετικές αποφάσεις Δικαστηρίων (βλ. ΣτΕ 290/2002).

ε) Επίτευξη των συνταγματικώς αναγνωρισμένων σκοπών της κατ' άρθρο 3 του Συντάγματος «Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού» .

στ) Επίτευξη των σκοπών των από μακρού χρόνου αναγνωρισμένων ειδικών εκπαιδευτικών προνοιών για συγκεκριμένες θρησκευτικές κοινότητες (Καθολικοί Χριστιανοί σε νησιά των Κυκλάδων, ισραηλιτική κοινότητα Λαρίσης).

ζ) Επίτευξη των σκοπών των εκπαιδευτικών προνοιών που εισήχθησαν με το άρθρο 53 του ν.4115/2013 ειδικά για τους μαθητές που είναι μέλη της μουσουλμανικής θρησκευτικής μειονότητας της Θράκης και φοιτούν στα δημόσια σχολεία της Θράκης.

η) Διασφάλιση της ορθής χρήσης των προνοιών της περ. γ' του άρθρου 24 της ΥΑ 79942/ΓΔ4/21-5-2019 (Β' 2005) «**Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**» [γ) Απουσίες μαθητών/τριών: αα) του Ρωμαιοκαθολικού Δόγματος κατά τις εορτές του Μνηστήρος Ιωσήφ, της Αγίας Δωρεάς και από την προηγούμενη μέχρι και την επόμενη του Λατινικού Πάσχα, ββ) του Εβραϊκού Θρησκειώματος την προηγούμενη και την 1η του Εβραϊκού Έτους, την ημέρα της Εξιλέωσης, καθώς και την προηγούμενη και την ημέρα του Εβραϊκού Πάσχα, γγ) του Μουσουλμανικού Θρησκειώματος κατά τις ημέρες των εορτών Εϊντ Αλ-Φιτρ (Σεκέρ Μπαϊράμ) και Εϊντ Αλ-Αντχά (Κουρμπάν Μπαϊράμ), καθώς και την επόμενη ημέρα αυτών»], χωρίς πλέον να απαιτείται η κατ' έτος υπεύθυνη δήλωση του ν.1599/1989 (Α' 75) στην οποία να δηλώνεται το θρήσκευμα του μαθητή, όπως προβλέπει η εν λόγω ΥΑ.

θ) Δυνατότητα διαχείρισης ειδικότερων ζητημάτων σε επίπεδο σχολικής μονάδας που συνδέονται με το θρησκευτικό δόγμα των μαθητών/μαθητριών (π.χ. είδη σίτισης, πρόνοιες για περιόδους νηστειών κ.λπ.).

Ως εκ τούτου, η αναζήτηση και η περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων περί του θρησκειώματος θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι επιβεβλημένη για λόγους δημοσίου συμφέροντος, ώστε το Κράτος να «προσαρμόσει» την αντιμετώπιση της κάθε θρησκευτικής ομάδας στις εκάστοτε ανάγκες και να οργανώσει το μάθημα των Θρησκευτικών αλλά και γενικότερα τη σχολική ζωή (π.χ. προκειμένου να είναι γνωστός ο αριθμός εκτυπώσεως των σχολικών εγχειριδίων για το κάθε μάθημα, να οργανωθούν τα γεύματα κτλ).²

γ. Σχετικά με την οργάνωση του πεδίου «Θρήσκευμα»

Ως προς την οργάνωση του εν λόγω πεδίου παρατηρούνται τα εξής:

1. Είναι απαραίτητο οι επιλογές να είναι επαρκείς: *Χριστιανός Ορθόδοξος, Ρωμαιοκαθολικός, Προτεστάντης, Εβραίος, Μουσουλμάνος Σουνίτης, Μουσουλμάνος Σίιτης, Χριστιανός Μάρτυρας του Ιεχωβά, Ινδουιστής, Άθεος, Αγνωστικιστής, Δωδεκαθεϊστές, Άλλο θρήσκευμα μη αναγραφέν, Προτιμώ να μην δηλώσω θρήσκευμα.* Δεν αποκλείεται η μελλοντική συμπλήρωση των ενδείξεων και με άλλα θρησκευτικά δόγματα (πχ σε εκείνα που αντιστοιχούν στις αναγνωρισμένες νομικά θρησκευτικές κοινότητες ως εκκλησιαστικά ή θρησκευτικά νομικά πρόσωπα του άρθρου 13 του ν. 4301/2014) εφόσον ζητηθεί από τις αντίστοιχες θρησκευτικές κοινότητες ή από γονείς.

2. Εξαιρετικής σημασίας είναι η δυνατότητα των γονέων να δηλώσουν ότι «δεν επιθυμούν να αποκαλύψουν» το θρήσκευμά τους. Η επιλογή αυτή είναι προτιμότερο να βρίσκεται δεύτερη, μετά από την επιλογή «Χριστιανός Ορθόδοξος», ή, ενδεχομένως, μετά από την επιλογή των ιστορικών θρησκευτικών κοινοτήτων και των δογμάτων των εκκλησιαστικών ή θρησκευτικών νομικών προσώπων του άρθρου 13 του ν.4301/2014.

3. Ζωτικής σημασίας είναι η ρητή, σαφής και επαρκής ενημέρωση των γονέων (π.χ. πριν από το πεδίο δηλώσεως του θρησκειώματος) ως προς:

α) τους σκοπούς για τους οποίους ζητείται δήλωση του θρησκειώματος,

β) τη δυνατότητα μη δηλώσεως θρησκειώματος,

---

² Βλ και τον βρετανικό νόμο περί προστασίας δεδομένων (Data Protection Act 2018, paragraphs 6 to 28 of Schedule 1) και ομαδοποίηση στο <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/special-category-data/what-are-the-substantial-public-interest-conditions>: «What substantial public interest conditions are available? The 23 conditions are set out in paragraphs 6 to 28 of Schedule 1 of the DPA 2018: 6. Statutory and government purposes, 8. Equality of opportunity or treatment»

γ) τις συνέπειες (μη) συμπλήρωσης του πεδίου, ανά περίπτωση:

i) Η δήλωση ότι ο μαθητής είναι Χ.Ο. συνεπάγεται τη συμμετοχή του μαθητή στο μάθημα των Θρησκευτικών, την προσευχή, τον εκκλησιασμό και σε λοιπές εκδηλώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα που συνδέονται με την Ορθοδοξία.

ii) Η μη δήλωση θρησκεύματος ή η δήλωση ότι ο μαθητής ασπάζεται άλλη θρησκεία ή είναι άθεος ή αγνωστικιστής συνεπάγεται **α)** τη θεμελίωση δικαιώματος απαλλαγής του από το μάθημα των Θρησκευτικών (η οποία θα πραγματοποιείται με μια **απλή υπεύθυνη δήλωση των κηδεμόνων ότι επιθυμούν την απαλλαγή** χωρίς την επίκληση οποιουδήποτε λόγου. Η **υπεύθυνη δήλωση** είναι απαραίτητη δεδομένου ότι το μάθημα των Θρησκευτικών παραμένει κατά το νόμο υποχρεωτικό οπότε δεν είναι εφικτή η εξαίρεση των μαθητών χωρίς να το αιτούνται **οι κηδεμόνες κατά νόμο**), την προσευχή και τον εκκλησιασμό, **β) τη συμμετοχή του σε εναλλακτικό θρησκευτικό μάθημα «Ερευνητικής Δημιουργικής Δραστηριότητας με θέμα τη Θρησκεία» και γ) τη μη καταχώριση απουσιών σε περίπτωση μη προσελεύσεως στο σχολείο κατά τις ημέρες/ώρες των θρησκευτικών εορτών που προβλέπονται στην περ. γ' του άρθρου 24 της ΥΑ 79942/ΓΔ4/21-5-2019 (Β' 2005) ή τις ημέρες και ώρες που είναι τυχόν αφιερωμένες αποκλειστικά σε εκδηλώσεις της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας (π.χ. εκκλησιασμός).**

iii) Η δήλωση ότι ο μαθητής είναι Καθολικός, Μουσουλμάνος ή Εβραίος (προτείνεται η προσθήκη και των λοιπών «γνωστών» στην Ελλάδα θρησκειών³ και **Χριστιανικών δογμάτων**, για λόγους ισότητας συνεπάγεται, επιπλέον των υπό την περίπτωση (ii), το δικαίωμα να ζητήσει σίτιση ή ιατρική αντιμετώπιση που θα σέβεται τη θρησκευτική του πίστη.

δ) Το ποιος έχει πρόσβαση σε αυτά τα στοιχεία καθώς και για τα δικαιώματά του σε περίπτωση κοινοποιήσεως των δεδομένων σε άλλους, μη αρμοδίους ή εν γένει σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας.

δ. Δυνατότητα μεταβολής του περιεχομένου της δήλωσης Θρησκεύματος μετά από την ενηλικίωση του μαθητή

Ζήτημα τίθεται αναφορικά με τη δυνατότητα μεταβολής του περιεχομένου της δηλώσεως αμέσως μετά από την ημερομηνία ενηλικίωσης του μαθητή. Ορθότερο, αν και δύσκολα λειτουργικό, θα ήταν να δίνεται η δυνατότητα στον ενήλικο μαθητή να μεταβάλει την δήλωση περί του θρησκεύματός του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος μετά από την ημερομηνία ενηλικιώσεώς του, το οποίο προσδιορίζεται σε δύο μήνες, ώστε να αποφεύγονται περιστατικά καταχρήσεως.

ε. Πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα περί θρησκεύματος των μαθητών

Η πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα περί θρησκεύματος των μαθητών πρέπει να είναι περιορισμένη και να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις του ΓΚΠΔ περί επεξεργασίας των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9, 5, 6 κ.ο.κ.). Ειδικότερα, πρέπει να επιτρέπεται:

1. Μόνο εν όψει εξυπηρετήσεως των υπό (Γ.2.) σκοπών.

---

³ «Γνωστή» θρησκεία είναι κάθε θρησκεία με φανερά δόγματα, λατρεία, οργάνωση και σκοπούς. «Γνωστή» δεν σημαίνει «γνωστή στις αρχές» ή «αναγνωρισμένη» ή «εγκεκριμένη». Μπορεί να είναι μία νέα θρησκεία, έστω με λίγους οπαδούς και χωρίς κλήρο. Κατά τεκμήριο μία θρησκεία είναι «γνωστή» εκτός αν αποδειχθεί ότι έχει απόκρυφα δόγματα. Βλ. αναλυτικά *Πρόδρομο Διαγόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012, σ. 320-321.*

2. Μόνο σε συγκεκριμένα πρόσωπα που εμπλέκονται με την εξυπηρέτηση των ως άνω σκοπών.

3. Μόνο σε συγκεκριμένα δεδομένα που είναι απολύτως απαραίτητα για την εκπλήρωση των ανωτέρω σκοπών (αρχή της αναγκαιότητας, ελαχιστοποιήσεως).

Για παράδειγμα, α) ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα των Θρησκευτικών θα πρέπει να γνωρίζει τα ονόματα όλων όσων έχουν δηλώσει Χ.Ο. **οι οποίοι παρακολουθούν υποχρεωτικά το μάθημα των Θρησκευτικών** β) Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας θα πρέπει να γνωρίζει τα ονόματα όλων όσων **έχουν κάνει υπεύθυνη δήλωση απαλλαγής από το υποχρεωτικό μάθημα Θρησκευτικών** (και όχι το θρήσκευμα που έχει δηλωθεί ή όταν δεν έχει δηλωθεί κανένα θρήσκευμα) ώστε σε συνεργασία με τον Σύλλογο Διδασκόντων να οργανώσει τον εκπαιδευτικό χρόνο των εν λόγω μαθητών με **εναλλακτικό θρησκευτικό μάθημα** ώστε να μην υφίστανται απώλεια διδακτικών ωρών. γ) Οι υπεύθυνοι για τυχόν γεύματα πρέπει να γνωρίζουν τα ονόματα μόνο των Μουσουλμάνων και των Εβραίων ώστε να αποφεύγονται τροφές απαγορευμένες από την θρησκεία τους. δ) Η γραμματεία πρέπει να γνωρίζει τα ονόματα μόνο όσων ασπάζονται συγκεκριμένο θρήσκευμα, ώστε να μην καταγράψει τις απουσίες κλπ.

στ. Μη ενσωμάτωση του δηλωθέντος θρησκευάτος

Πρέπει να προβλεφθεί η μη ενσωμάτωση του δηλωθέντος θρησκευάτος σε οποιοδήποτε έγγραφο (π.χ. βεβαίωση προόδου, μητρώο μαθητών, έγγραφα για ενημέρωση των καθηγητών κ.λπ.), καθώς και η διαγραφή των δεδομένων σχετικά με την θρησκεία αμέσως μετά από την αποφοίτηση του μαθητή ή τη μη συνέχιση των σπουδών του για οποιονδήποτε άλλο λόγο. **Σημειώνεται ότι το θρήσκευμα (όπως και η ιθαγένεια) δεν αναγράφεται πλέον στο απολυτήριο.**

ζ. Διατήρηση δεδομένων

Τα δεδομένα θα διατηρούνται τρία χρόνια μετά από την αποφοίτηση του μαθητή από το σχολείο μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που προβλέπεται ειδική μοριοδότηση στις πανελλαδικές εξετάσεις λόγω θρησκευάτος. Όλα τα άλλα θα ανωνυμοποιούνται αμέσως μετά από την αποφοίτηση του μαθητή και θα χρησιμοποιούνται για στατιστικούς σκοπούς

η. Προβλεπόμενοι περιορισμοί

Τα εν λόγω δεδομένα απαγορεύεται να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς πέραν των ανωτέρω προβλεπομένων.

θ. Σχέδιο νομοθετικής διάταξης

Στο αρχείο του myschool οι γονείς και κηδεμόνες των μαθητών μπορούν να δηλώσουν το θρήσκευμά τους κατά την εγγραφή των μαθητών σε σχολεία, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η ενσωμάτωση του εν λόγω ειδικού πεδίου γίνεται σε αντικατάσταση του συνόλου των υπευθύνων δηλώσεων με θρησκευτικό περιεχόμενο, όπως ισχύουν μέχρι στιγμής. Η δήλωση των γονέων θα είναι άνευ ετέρου δεσμευτική για το σχολείο και τη διοίκηση. Οι γονείς και κηδεμόνες μπορούν να μεταβάλλουν ελεύθερα τη δήλωσή τους στις αρχές κάθε σχολικού έτους, από την 1^η του μηνός Σεπτεμβρίου έως και το πέρας της δεύτερης εβδομάδας του αυτού μηνός.

Η αναζήτηση και η περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων περί του θρησκευάτος είναι επιβεβλημένη για λόγους δημοσίου συμφέροντος, ώστε το Κράτος να «προσαρμόσει» την αντιμετώπιση της κάθε θρησκευτικής ομάδας στις εκάστοτε ανάγκες και να οργανώσει το μάθημα των Θρησκευτικών αλλά και γενικότερα τη σχολική ζωή.

Οι επιλογές θρησκειώματος είναι: *Χριστιανός Ορθόδοξος, Καθολικός, Προτεστάντης, Εβραίος, Μουσουλμάνος Σουνίτης, Μουσουλμάνος Σίιτης, Χριστιανός Μάρτυρας του Ιεχωβά, Ινδουιστής, Άθεος, Αγνωστικιστής, Δωδεκαθεϊστές, Άλλο θρήσκευμα μη αναγραφέν, Προτιμώ να μην δηλώσω θρήσκευμα, Προτιμώ να μη δηλώσω θρήσκευμα αλλά επιθυμώ το παιδί μου να παρακολουθεί το επίσημο μάθημα των θρησκευτικών.*

Οι γονείς μπορούν να δηλώσουν ότι «δεν επιθυμούν να αποκαλύψουν» το θρήσκευμά τους.

Οι γονείς θα έχουν ενημερωθεί για

α) τους σκοπούς για τους οποίους ζητείται δήλωση του θρησκειώματος,

β) τη δυνατότητα μη δηλώσεως θρησκειώματος,

β) τις συνέπειες (μη) συμπλήρωσεως του πεδίου, ανά περίπτωση:

Η δήλωση ότι ο μαθητής είναι Χ.Ο. συνεπάγεται τη συμμετοχή του στο μάθημα των Θρησκευτικών, την προσευχή, τον εκκλησιασμό και σε λοιπές εκδηλώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα που συνδέονται με την Ορθοδοξία.

Η μη δήλωση θρησκειώματος ή η δήλωση ότι ο μαθητής ασπάζεται άλλη θρησκεία ή είναι άθεος ή αγνωστικιστής συνεπάγεται α) τη θεμελίωση δικαιώματος απαλλαγής του από το μάθημα των Θρησκευτικών (η οποία θα πραγματοποιείται με μια απλή υπεύθυνη δήλωση των κηδεμόνων ότι επιθυμούν την απαλλαγή για λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως χωρίς την επίκληση οποιουδήποτε λόγου. Η υπεύθυνη δήλωση είναι απαραίτητη δεδομένου ότι το μάθημα των Θρησκευτικών παραμένει κατά το νόμο υποχρεωτικό οπότε δεν είναι εφικτή η εξαίρεση των μαθητών χωρίς να το αιτούνται οι κηδεμόνες κατά νόμο), την προσευχή και τον εκκλησιασμό, β) τη συμμετοχή του σε εναλλακτικό θρησκευτικό μάθημα «Ερευνητικής Δημιουργικής Δραστηριότητας με θέμα τη Θρησκεία» και γ) τη μη καταχώριση απουσιών σε περίπτωση μη προσελεύσεως στο σχολείο κατά τις ημέρες των θρησκευτικών εορτών που προβλέπονται στην περ. γ' του άρθρου 24 της ΥΑ 79942/ΓΔ4/21-5-2019 (Β' 2005) ή τις ημέρες και ώρες που είναι τυχόν αφιερωμένες αποκλειστικά σε εκδηλώσεις της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας (π.χ. εκκλησιασμός).

Η δήλωση ότι ο μαθητής είναι «Καθολικός», «Προτεστάντης», «Μουσουλμάνος», «Εβραίος», «Ινδουιστής» ή και λοιπών «γνωστών» στην Ελλάδα θρησκειών και Χριστιανικών δογμάτων, συνεπάγεται, επιπλέον, το δικαίωμα να ζητήσει σίτιση ή ιατρική αντιμετώπιση που θα σέβεται τη θρησκευτική του πίστη.

Εάν ο μαθητής ενηλικιωθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών του, μετά από την ενηλικίωσή του, δύναται να μεταβάλει την δήλωση περί του θρησκειώματός του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος μετά από την ενηλικίωσή του, το οποίο προσδιορίζεται σε δύο μήνες.

Η πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα περί θρησκειώματος των μαθητών πρέπει να είναι περιορισμένη και να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις του ΓΚΠΔ περί επεξεργασίας των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9, 5, 6 κ.ο.κ.). Ειδικότερα, πρέπει να επιτρέπεται:

1. Μόνο εν όψει εξυπηρετήσεως των όσων αφορούν σκοπούς του δημοσίου συμφέροντος.
2. Μόνο σε συγκεκριμένα πρόσωπα που εμπλέκονται με την εξυπηρέτηση των ως άνω σκοπών.
3. Μόνο σε συγκεκριμένα δεδομένα που είναι απολύτως απαραίτητα για την εκπλήρωση των ανωτέρω σκοπών (αρχή της αναγκαιότητας, ελαχιστοποιήσεως).

Δεν επιτρέπεται η ενσωμάτωση του δηλωθέντος θρησκευάτος σε οποιοδήποτε έγγραφο (π.χ. βεβαίωση προόδου, μητρώο μαθητών, έγγραφα για ενημέρωση των καθηγητών κ.λπ.). Τα δεδομένα σχετικά τη θρησκεία διαγράφονται μετά από την αποφοίτηση του μαθητή ή τη μη συνέχιση των σπουδών του για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Τα δεδομένα θα διατηρούνται τρία χρόνια μετά από την αποφοίτηση του μαθητή από το σχολείο μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που προβλέπεται ειδική μοριοδότηση στις πανελλαδικές εξετάσεις λόγω θρησκευάτος. Όλα τα άλλα θα ανωνυμοποιούνται αμέσως μετά από την αποφοίτηση του μαθητή.

Τα εν λόγω δεδομένα απαγορεύεται να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς πέραν των ανωτέρω προβλεπομένων.

Ε. Στατιστικά Στοιχεία Απαλλαγών σχολικών ετών 2014-2015 έως και 2019-2020

Τα στατιστικά στοιχεία παρατίθενται όπως παραδόθηκαν στην Επιτροπή από την Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων με το υπ' αρ. πρωτ. 94867/Θ2/17-07-2020 έγγραφο του Τμήματος Θρησκευτικών Ελευθεριών και Διαθρησκευτικών Σχέσεων της Διεύθυνσης Θρησκευτικής Εκπαίδευσης και η πηγή τους είναι το πληροφορικό σύστημα «myschool».

Στον αριθμό των μαθητών του Δημοτικού δεν συνηπολογίζεται η Α' και η Β' Τάξη διότι δεν διδάσκεται το μάθημα των Θρησκευτικών.

α. Αριθμός απαλλαγών σχολικών ετών 2014-2015 έως και 2019-2020

	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών	Διδακτικό Έτος / Αριθμός Απαλλαγών
Εκπαιδευτική Βαθμίδα	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Δημοτικό	1.162	968	979	1.086	979	1080
Γυμνάσιο	5.656	5.001	4.675	4.788	4.664	4.883
Λύκειο	7.085	6.061	4.918	4.586	4.501	4.707
Σύνολο	13.903	12.030	10.572	10.460	10.144	10.670

β. Αριθμός Απαλλαγών και ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή (σχολικά έτη 2015-2016 έως και 2019-2020)

Διδακτικό έτος: 2015 - 2016			
Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Αριθμός Απαλλαγών	Αριθμός Μαθητών	Ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή
Δημοτικό	968	393.767	0,25
Γυμνάσιο	5.001	296.669	1,69
Λύκειο	6.061	314.844	1,93
Σύνολο	12.030	1.005.280	1,20
Διδακτικό έτος: 2016 - 2017			

Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Αριθμός Απαλλαγών	Αριθμός Μαθητών	Ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή
Δημοτικό	979	400.656	0,24
Γυμνάσιο	4.675	297.314	1,57
Λύκειο	4.918	316.247	1,56
Σύνολο	10.572	1.014.217	1,04
Διδακτικό έτος: 2017 - 2018			
Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Αριθμός Απαλλαγών	Αριθμός Μαθητών	Ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή
Δημοτικό	1.086	406.230	0,27
Γυμνάσιο	4.788	297.727	1,61
Λύκειο	4.586	318.512	1,44
Σύνολο	10.460	1.022.469	1,02
Διδακτικό έτος: 2018 - 2019			
Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Αριθμός Απαλλαγών	Αριθμός Μαθητών	Ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή
Δημοτικό	979	406.001	0,24
Γυμνάσιο	4.664	302.277	1,54
Λύκειο	4.501	317.382	1,42
Σύνολο	10.144	1.025.660	0,99
Διδακτικό έτος: 2019 - 2020			
Εκπαιδευτική Βαθμίδα	Αριθμός Απαλλαγών	Αριθμός Μαθητών	Ποσοστό μαθητών που έλαβαν απαλλαγή
Δημοτικό	1080	401.191	0,27
Γυμνάσιο	4.883	305.937	1,60
Λύκειο	4.707	318.714	1,48
Σύνολο	10.670	1.025.842	1,04

γ. Σχολικό Έτος 2015- 2016. Αριθμός και Ποσοστά απαλλαγών ανά εκπαιδευτική περιφέρεια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2015-16	Α/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (δεν περιλαμβάνεται η Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Γυμνάσια			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Λύκεια		
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	19.600	307	1,57	16.218	2.150	13,26	17.226	1.896	11,01
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	128.141	363	0,28	95.909	1.662	1,73	100.619	2.137	2,12
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7.252	11	0,15	5.491	32	0,58	6.235	48	0,77
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	26.429	18	0,07	19.876	55	0,28	20.705	143	0,69
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10.321	20	0,19	8.220	21	0,26	10.834	19	0,18
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11.529	5	0,04	8.442	33	0,39	9.576	75	0,78
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	27.786	19	0,07	20.430	118	0,58	21.638	117	0,54
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	8.476	14	0,17	6.374	56	0,88	6.739	100	1,48
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	71.485	95	0,13	53.338	370	0,69	57.944	513	0,89
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	28.128	24	0,09	21.094	112	0,53	21.608	403	1,87
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	14.189	42	0,30	10.603	208	1,96	10.399	336	3,23
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	21.002	33	0,16	15.754	76	0,48	16.185	111	0,69
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19.429	17	0,09	14.920	108	0,72	15.136	163	1,08
ΣΥΝΟΛΟ	393.767	968	0,25	296.669	5.001	1,69	314.844	6.061	1,93

δ. Σχολικό Έτος 2016-2017. Αριθμός και Ποσοστά απαλλαγών ανά εκπαιδευτική περιφέρεια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2016-17	Α/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (δεν περιλαμβάνεται η Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Γυμνάσια			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Λύκεια		
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	19.722	314	1,59	16.322	2.148	13,16	16.982	1.487	8,76
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	131.260	396	0,30	96.892	1.539	1,59	101.038	1.903	1,88
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7.432	13	0,17	5.498	24	0,44	6.299	49	0,78
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	26.563	19	0,07	19.839	49	0,25	20.359	98	0,48
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10.340	7	0,07	8.076	8	0,10	10.594	19	0,18
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11.649	10	0,09	8.393	19	0,23	9.622	48	0,50
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	28.337	25	0,09	20.559	97	0,47	21.703	112	0,52
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	8.672	13	0,15	6.439	39	0,61	6.753	95	1,41
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	72.688	114	0,16	53.076	316	0,60	58.339	466	0,80
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	28.703	23	0,08	21.125	101	0,48	22.620	206	0,91
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	14.514	25	0,17	10.758	205	1,91	10.701	270	2,52
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	21.156	9	0,04	15.535	49	0,32	16.105	89	0,55
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19.620	11	0,06	14.802	81	0,55	15.132	76	0,50
ΣΥΝΟΛΟ	400.656	979	0,24	297.314	4.675	1,57	316.247	4.918	1,56

ε. Σχολικό Έτος 2017-2018. Αριθμός και Ποσοστά απαλλαγών ανά εκπαιδευτική περιφέρεια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2017-18	Α/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (δεν περιλαμβάνεται η Α' και η Β' Τάξη Δημοτικού)			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Γυμνάσια			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Λύκεια		
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	19.991	282	1,41	16.550	2.148	12,98	16.987	1.481	8,72
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	133.502	547	0,41	97.344	1.640	1,68	102.989	1.856	1,80
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7.607	10	0,13	5.475	24	0,44	6.325	29	0,46
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	26.734	8	0,03	19.607	62	0,32	20.476	99	0,48
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10.237	8	0,08	7.926	13	0,16	10.337	16	0,15
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11.867	12	0,10	8.468	22	0,26	9.578	30	0,31
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	28.276	16	0,06	20.387	115	0,56	21.835	101	0,46
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	8.848	8	0,09	6.595	45	0,68	6.556	70	1,07
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	73.695	110	0,15	52.695	353	0,67	58.721	460	0,78
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	29.439	23	0,08	21.245	102	0,48	22.486	121	0,54
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	14.887	42	0,28	10.899	102	0,94	10.937	172	1,57
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	21.260	14	0,07	15.651	56	0,36	16.099	59	0,37
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19.887	6	0,03	14.885	106	0,71	15.186	92	0,61
ΣΥΝΟΛΟ	406.230	1.086	0,27	297.727	4.788	1,61	318.512	4.586	1,44

στ. Σχολικό Έτος 2018-2019. Αριθμός και Ποσοστά απαλλαγών ανά εκπαιδευτική περιφέρεια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2018-19	Α/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (δεν περιλαμβάνονται η Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Γυμνάσια			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Λύκεια		
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	20.010	225	1,12	16.673	1.918	11,50	16.926	1.545	9,13
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	133.600	462	0,35	98.989	1.639	1,66	103.244	1.660	1,61
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7.772	17	0,22	5.423	25	0,46	6.191	49	0,79
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	26.629	12	0,05	19.580	71	0,36	20.058	59	0,29
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10.164	6	0,06	7.803	14	0,18	10.109	12	0,12
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11.936	16	0,13	8.865	33	0,37	9.467	43	0,45
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	28.103	33	0,12	20.979	96	0,46	21.711	112	0,52
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	8.970	8	0,09	6.679	37	0,55	6.455	48	0,74
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	73.167	120	0,16	53.650	435	0,81	58.443	506	0,87
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	29.532	20	0,07	21.711	109	0,50	22.574	116	0,51
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15.105	30	0,20	11.128	124	1,11	11.107	156	1,40
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	21.260	11	0,05	15.858	49	0,31	15.886	52	0,33
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19.753	19	0,10	14.939	114	0,76	15.211	143	0,94
ΣΥΝΟΛΟ	406.001	979	0,24	302.277	4.664	1,54	317.382	4.501	1,42

ζ. Σχολικό Έτος 2019-2020. Αριθμός και Ποσοστά απαλλαγών ανά εκπαιδευτική περιφέρεια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2019-20	Α/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (δεν περιλαμβάνονται η Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Γυμνάσια			Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - Λύκεια		
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΑΠΑΛΛΑΓΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	19.858	308	1,55	16.837	1.821	10,82	16.952	1.653	9,75
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	131.873	507	0,38	100.643	1.753	1,74	104.060	1.734	1,67
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7.584	22	0,29	5.541	36	0,65	6.280	61	0,97
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	26.565	5	0,02	19.497	61	0,31	20.032	61	0,30
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	9.893	7	0,07	7.795	11	0,14	9.735	21	0,22
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11.958	24	0,20	9.062	72	0,79	9.775	37	0,38
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	27.727	34	0,12	21.167	141	0,67	21.911	138	0,63
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	9.004	6	0,07	6.718	27	0,40	6.565	50	0,76
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	72.158	91	0,13	54.374	496	0,91	58.316	549	0,94
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	29.037	19	0,07	22.106	129	0,58	22.937	114	0,50
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15.068	35	0,23	11.257	152	1,35	11.067	130	1,17
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	20.876	12	0,06	15.946	35	0,22	15.765	41	0,26
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19.590	10	0,05	14.994	149	0,99	15.319	118	0,77
ΣΥΝΟΛΟ	401.191	1.080	0,27	305.937	4.883	1,60	318.714	4.707	1,48

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΘ
ΜΑΡΙΟΣ ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΑΣ – ΛΙΑΓΚΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΚΠΑ
ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΕΝΤΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ 6ου ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΗΦΙΣΙΑΣ
ΞΑΝΘΗ ΑΛΜΠΑΝΑΚΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΜΑΡΑΚΗ ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΕΣΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΕΡΕΝΙΚΗ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ.».

Ακολουθεί συζήτηση επί του θέματος των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο, ομόφωνα, αποφασίζει να εγκρίνει ως έχει την παραπάνω εισήγηση.

.....

Στο σημείο αυτό, και ώρα 13:10, λήγει η συνεδρίαση.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ιωάννης Αντωνίου

Κυριακή Σημαιοφορίδου

αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο Ι.Ε.Π.

Ακριβές Απόσπασμα

Ψηφιακά Υπογεγραμμένο